

BİR AKADEMİSYEN OLARAK BEHİÇE BORAN: TÜRKİYE’NİN İLK KADIN SOSYOLOĞU

Suzan Şahin

İktisat Doktora Öğrecisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
suzanshn@gmail.com

ÖZET

Behice Sadık Boran, tutarlı bilimsel görüşü, entelektüel birikimi ve politik duruşunun yanı sıra öncü bir kadın figür olarak da anılmayı hak etmektedir. Bu makale Boran’ın akademik yaşamını ve akademik çalışmalarını incelemektedir. Pek çok “ilk” unvanına sahip olan Boran için elbette yaşadığı dönemin koşullarından ve siyasi hayatından bağımsız bir akademik yön çizmek mümkün değildir. Boran’ın akademik çalışma konuları, Türkiye’nin kapitalistleşmekte olduğu, sanayi toplumuna doğru evrildiği ve dolaylı olarak işçi sınıfının büyüdüğü, köylü nüfusun payının azalmakta olduğu bir ülke tahlili üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu resmi çizerken Boran, Marksist, diyalektik materyalist bir yöntem kullanmış ve sosyalist devrim tezine çıkan yollar oluşturmuştur. Çalışma konularına ve amacına bir arada bakıldığında ise siyasi kimliği ile akademik kimliğinin birbirini tamamlayan iki unsur olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Behice Boran, Sosyoloji, Sosyolog, Akademi, Aydın, Marksizm.

BEHİÇE BORAN AS AN ACADEMICIAN: TURKEY’S FIRST FEMALE SOCIOLOGIST

ABSTRACT

Behice Sadık Boran deserves to be mentioned as a pioneering female figure, as well as her consistent scientific opinion, intellectual background and political view. This article examines Boran's academic life and academic studies. Surely, it is not possible to draw an academic direction for Boran, who has many "first" titles, independent of the conditions and political life of the period she lived. Boran's academic study subjects are focus on Turkey, which is being capitalized, which evolved into the industrial society, and indirectly the growth of the working class, is a country analysis is shrinking share of the rural population. While Boran was drawing this picture, she used a Marxist, dialectical materialist method and also she created the roads leading to the socialist revolution thesis. Considering the study subjects and purpose together, it is possible to say that her political identity and academic identity are two factor that complement each other.

Keywords: Behice Boran, Sociology, Sociologist, Academy, Intellectual, Marxism.

GİRİŞ

Behice Boran’ın, üretken hayatı içerisinde çok uzun sayılamayacak bir akademik yaşamı olsa dahi, bıraktığı eserler önemli ve kalıcı olmuştur. Boran hakkında gerek yaşayan dostlarınca yazılmış gerek kendi yazı, kitap ve söylevlerinden oluşan oldukça kapsamlı pek çok kaynak, buna ek olarak akademik yazı, makale ve tez bulmak mümkün. Bu makale ise Behice Hanım’ın akademik çalışmalarını, Marksist bir bakış ile incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Behice Boran’ın yaşamı, yaşadığı dönemin koşulları, ideolojisi akademik yaşamına ve yöntemine etki ettiğinden ilk bölümde biyografisi incelenmiştir. İkinci bölümde Marksist bir akademisyen olmasına etki edecek koşullardan söz edilmiş, üçüncü bölümde akademik çalışmaları ele alınarak iki alt başlık halinde doktora tezi incelenmiş ve akademik makalelerine değinilmiştir. Boran *Yurt ve Dünya*, *Adımlar* gibi çıkmasına önderlik ettiklerinin yanı sıra *Ant Gençlik*, *Görüşler* gibi başka pek çok dergide de yazmıştır. Bu yazı ve makalelerin hangilerinin akademik olup hangisinin olmadığına

Behice Sadık Boran

Fotoğraf: Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı Arşivi (TÜSTAV)

karar vermek hiç de kolay bir iş değildir. Bu nedenle çalışmada genellikle yayımlanan dergi türü esas alınmışsa da bunun tek ve en geçerli yol olduğu savunulmamakta, hatta akademik olduğu düşünülen diğer yazıları da bu kategoride görünmeyen kimi dergilerden alınarak, çalışmada bunlara da yer verilmektedir.

BEHİCE BORAN KİMDİR?

Behice Sadık Boran Türkiye'nin ilk kadın sosyoloğudur, bir sosyalist olduğu için üniversiteden atılmış bir akademisyendir, Türkiye'deki ilk kadın (resmi) siyasi parti başkanı, hatta ilk sosyalist kadın milletvekilidir. Bir ideolog, aydın, yazar ve Marksisttir.

Behice Boran, eski takvime göre 1 Mayıs gününe tekbül eden 14 Mayıs 1910'da Bursa'da dünyaya gelmiştir. On yıl sonra ailesiyle İstanbul'a yerleşen Boran, orta okulu ve lisede bölümünü birincilikle bitirmiştir. 1931'de Amerikan Kız Koleji'ni bitirip, o dönemki adı "Darülfünun" olan İstanbul Üniversitesi'nde felsefe bölümünde lisans öğrenimine başlamıştır (Yaraman, 2002, s.11). Üniversitedeki ikinci yılında, kendi tercihi üzerine Manisa Orta Eğitim Mektebinde İngilizce öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştır. Dönemin tahsilli yurtseverlerinin yaptığı gibi ülkenin ileriye taşınması için ilk aklına gelenin eğitim ile toplumu cehaletten kurtarmak olduğunu yıllar sonra Uğur Mumcu ile olan görüşmesinde dile getirmiştir (Mumcu, 1995, s.23). Bu arayışı kendisini yıllar sonra Marksist yapan unsurlardan biri olacaktır. 1934'te kolej yıllarındaki hocalarının önerisi üzerine ve kendisinden habersiz yapılan başvuru ile Boran, ABD'deki Michigan Üniversitesi'nde burslu olarak doktora öğrenimine başlamıştır. Amerika'daki eğitimi sırasında, okuldaki bir profesörün oğlu ile sohbet ederken Marksizm ile tanışmıştır. Kendisi daha sonra bu tanışıklığı hayatının dönüm noktası olarak tanımlayacaktır, ancak elbette kendisinin de ifade ettiği gibi bu sohbet gerçekleşmemiş olsaydı da Behice Hanım'ın yolu Marksizme zorunlu olarak çıkacaktı (Sargın, 2010, s.22). Boran üniversite eğitimine sosyoloji alanında devam etmiştir. O dönem Ziya Gökalp'in de etkisiyle sosyoloji bilimi revaçtadır. Sosyoloji, "bilimlerin hası" olarak anılmakta, toplumu değiştirmenin bilimi olarak görülmektedir (Atılğan, 2007, s.20).

Boran doktora tezini "Mesleki Hareketlilik Üzerine Bir Çalışma: Birleşik Devletlerde Mesleki Gruplaşmaların Yaş Gruplarına Göre Dağılımının Analizi (1910-1930)" başlığı ile tamamladıktan sonra 1939'da sosyoloji doktoru olarak Türkiye'ye dönmüştür. Aynı yılın mayıs ayında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Bu görevi sırasında, istatistik, şehir sosyolojisi ve sosyolojiye giriş derslerini vermiştir. Bilhassa sosyolojinin temel sorunlarını ele aldığı dersleri sadece dersi alan öğrencilerce değil, diğer üniversite çevreleri tarafından da yoğun ilgiyle takip edilmiştir. Derslerini dönemin üniversite asistanlarından olan Sadun Aren, Aydın Yalçın gibi isimler de takip etmiştir (Sargın, 2010, s.22).

Lise yıllarında yazmaya başlayan Boran, 1941'de Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Adnan Cemgil ile birlikte *Yurt ve Dünya* dergisini çıkarmıştır (Yaraman, 2002, s.11). Derginin çıkarılış amacı için Berkes, öğrendiklerini, düşündüklerini üniversite dışında bulunan genel okuyucuya ulaştırmak olarak belirttiğinde, toplumcu bilim anlayışı da kendini göstermiştir (Gelgeç Bakacak, 2012, s.56). Bu dergi yayına devam ederken 1943 yılında Muzaffer Şerif Başoğlu ile birlikte daha belirgin bir ideolojik çizgide yayın yapmak amacıyla *Adımlar* dergisini çıkarmıştır. 1944 yılında ise, *Yurt ve Dünya* 42. sayısında ve *Adımlar* dergisi de 12. sayısındaiken yaşadığı ağır baskılar nedeniyle yayınlara son vermiştir.

1941-1942'de "Bir Köy Üzerine Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Tetkiki" başlıklı doçentlik tezini tamamlamış ve "Sosyolojide Tekâmül" sunuşuyla doçent olmuştur. Aynı yıl tek bir köy üzerine yaptığı araştırmasını saha araştırmasıyla genişletip, *Toplumsal Yapı Araştırmaları (İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki)* adlı kitabını yazmaya başlamış ve kitap 1945 yılında basılmıştır, ancak üniversite kitabı dağıtmamıştır (Sargın, 2010, s.22).

Behice Boran, 1942'de çalışmalarını gizli bir şekilde yürüten Türkiye Komünist Partisi'ne katılmıştır (Atılğan, 2007:47). 1945'te Türkiye Gençler Derneği'nin yayını olan *Ant Gençlik* dergisinde faşizm üzerine yazılar yazmıştır. Aynı yıl *Tan* gazetesinde demokrasi üzerine makaleleri yayımlanmış ve tek parti yönetimine muhalefet amacıyla farklı çevrelerin birlikte çıkarttıkları *Görüşler*'de yazmaya başlamıştır. Ne var ki *Tan* gazetesinin matbaası 4 Aralık 1945'te tahrip edilmiş ve gazete yayın hayatına devam edememiştir.

Behice Boran *Tan* baskınından sonra Niyazi Berkes, Mediha Esenel (Berkes) ve Pertev Naili Boratav ile birlikte Bakanlık emrine alınmış, sonrasında Danıştay kararı ile görevlerine dönmüşlerdir. Bir süre sonra hükümetin baskıları sonucu ders vermeleri yasaklanmış, bu yasak da Üniversiteler Arası Kurul'a yaptıkları itiraz sonucunda kaldırılmıştır. 1948'de TBMM'de Ankara Üniversitesi'nin kadro kanunu çıkarılırken, iktidar bu defa doğrudan hedef aldığı Boran, Berkes ve Boratav için haklarında özel kanun çıkararak üniversitedeki kadrolarının ödeneklerini kesmiştir. İki yıl daha süren yargı-itiraz süreci ile toplamda beş yıllık bir mücadeleye rağmen akademisyenler usulsüz ve hukuksuz bir şekilde üniversiteden koparılmışlardır. Boran açısından bu süreci Sargın şöyle ifade eder (2010, s.23): "Bilim büyük bir kıymet kaybetmişti, ama sosyalizm militan bir lider kazanacaktı."

Üç akademisyen uzun süre direnmelerine rağmen resmi makamlarca yurt dışına çıkmaya zorlanmışlardır. Boratav 1952'de Fransa'ya, Berkes ise 1950'de Kanada'ya gitmiştir. Boran ise 1946'da çevirmen Nevzat Hatko ile evlenmiştir. 1947'de sosyolojinin ana akımları ve temel konularını ele aldığı "Geriye Dönüp Baktığımızda Sosyoloji" başlıklı makalesi American Journal of Socio-

logy'de yayınlandığında uzun süren tartışmalara yol açmış ve oldukça ses getiren bir çalışma olmuştur.

1946'da Şefik Hüsnü Deymer'in kurduğu Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'ne destek vermeye başlamıştır. Partinin gazetesi "Söz"de demokrasi, demokrasinin sınıf karakteri ve halkın siyasete katılımı üzerine makaleler yazmıştır. 1949'da İstanbul'a taşınmış, 1950'de Osman Fuat Toprakoğlu, Muvakkar Gürkan, Vahdetin Barut, Kemal Özmeriç, Reşit Sevinsoy ve Adnan Cemgil ile birlikte "Türk Barışseverler Cemiyeti"ni kurmuştur. Cemiyet'in Kore'ye asker yollanmasına karşı çıkan bildirisi sonrası Boran 15 ay hapis, 5 ay sürgün cezası almıştır (Yaraman, 2002, s.11).¹¹

27 Mayıs 1960'tan sonra yeniden yazmaya ve aktif siyasi yaşama dönmüştür. 1962 sonunda bir önceki yıl kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP)'ne üye olmuştur. 1964'te partinin Merkez Yürütme Kurulu'na seçilmiştir, 1965'te ise Urfa milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir (Sargın, 2010, s.24).

1968'de, 27 Mayıs sonrası sosyalist hareketin durumunun bilimsel bir incelemesi niteliğinde olan *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları* adlı kitabını yayımlamıştır (Boran, 2016).

1970 Ocak ayında TİP'in genel sekreteri, Kasım ayında ise genel başkanı seçilmiştir. 12 Mart 1971 askeri darbesinden sonra Boran diğer parti yöneticileriyle birlikte tutuklanmış ve parti kapatılmıştır. 1974'te af ile serbest bırakılmış, 1975'te TİP'in yeniden kuruluşuna öncülük etmiştir.

1979'da 1 Mayıs yasağını protesto ve bayramın kutlanması amacıyla yapılan yürüyüşte tutuklanmıştır.

Aynı yıl seçimler için yaptığı radyo konuşması için de yargılanmış ve hapis cezası almıştır.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra partili yoldaşlarının ısrarı ile yurtdışına çıkmış, sonrasında 'yurda dön' çağrısına uymadığı için vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Yurtdışında da mücadeleyi bırakmamış, çeşitli toplantılara katılmış, hatta öncülük etmiştir (Sargın, 2010, s.24).

1987'de sağlık durumunun elvermemesine rağmen TİP ve TKP'nin birleşmelerini açıklayacakları, Türkiye Birleşik Komünist Partisi kuruluş toplantısına katılmış ve bu toplantıdan iki gün sonra 10 Ekim 1987'de Brüksel'de hayata gözlerini kapamıştır. 16 Ekim 1987'de cenazesi Türkiye'ye getirilmiş, on binlerce kişinin katılımıyla ülke çapında sahiplenilmiştir. Boran'ın cenazesi 18 Ekim 1987'de Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir (Yaraman, 2002, s.12).

BORAN HANGİ TOPLUMSAL KOŞULLARDA MARKSİST BİR AKADEMİSYEN OLMUŞTUR?

Uğur Mumcu ile olan görüşmesinde Marksizm ile tanışıklığının başlangıcını Boran, okulda yaptığı bir inceleme çalışması ile başlattığını söylemiş ve şu şekilde aktarmıştır:

Marksizmi ilk öğrenmeye başlarken sanırım genel olarak okunmayacak yapıtlardan başladım. Marx'ın Kapital'i'ni kendi sağlığında çıkan birinci cildini, Alman İdeolojisi'ni ve tabii Komünist Manifesto'yu. Engels'in Ailenin ve Devletin Menşei, Doğanın Diyalektiği. Lenin'in Diyalektik Materyalizm ve Empriokritisizm adlı yapıtlarını da sanırım- o zaman okudum. Daha ayrıntılı somut sorunlara ilişkin yapıtları o sıra okumaya hem vaktim yoktu hem de o aşamada ben global olarak teorinin esaslarını öğrenmek peşindeydim, teoriyi bütününde kavramak istiyordum her şeyden önce. Pratiğe ilişkin sorunlar daha kafamda yoktu. O incelememin bir sureti şimdi yok bende, aradan da yarım yüzyıla yakın bir zaman geçti. Ama anlatımı birbiriyile ilişkili olan iki noktayı vurgulama üzerine oturttuğumu gayet iyi hatırlıyorum: Ekonomik yapıyla üstyapı arasındaki karşılıklı ilişkiler ve Marksizm'in ekonomik yapıyı esas almakla beraber, ekonomik determinizm olmadığı. Bir de bu konuları diyalektik açıdan açıklamaya çalışmam. Zaten bu açıdan ele almadıkça o iki nokta doğru açıklanamazdı. Marksizm'le tanışmam bana bildiğim bir şeye yeni bir açıdan bakmayı da öğretti. Daha önceleri Türkiye'nin nasıl kalkındırılabilceği, toplumların nasıl değiştiği konuları üzerinde dururken, şu sonuca kendiliğimden varmıştım.

Fikirler ancak pratiğe, eyleme yansırsa önemlidir. Eğer insanın yaşayışında hiçbir etki göstermiyorsa, o fikre sahip olmuştun ne, olmamışsın ne? Marksizm'i öğrenmeye devam edince anladım ki, bireylerin inandıkları fikirleri yaşamalarına geçirmelerine evet, ama toplumu değiştirmek ve geliştirmek tek başına bireyin yapacağı bir iş değil, örgüt işidir, yani parti işidir (Mumcu, 1993, ss.25-26).

Doktora tezinde Behice Boran'ın biyografisini konu edinen Atılğan (2007, ss.28-38), Boran'ın akademik geçmişini, her bir dönem içerisinde olan bitene tarihsel bir diyalektik anlam kazandırmak amacıyla üç dilime ayırmıştır. Birinci dönemi 'ırkçı zamanlar' olarak adlandırmış ve Mayıs 1939 ile Mayıs 1944 arasındaki beş yıllık dönemin etkisini burada açıklamıştır. Bu tarih aralığında İkinci Dünya Savaşı başlarında Almanya'nın "başarısı" ile yükselen ırkçılık eğiliminin Türkiye'ye yansımaları sonucunda sol siyaset büyük baskılarla karşı karşıya kalmıştır. Behice Boran'ın da payına *Yurt ve Dünya* ile *Adımlar* dergilerinin kapatılması ve üyesi olduğu TKP'ye yönelik operasyonlar düşmüştür. İkinci dönem ise 'kürsüde' diye adlandırılmıştır. Bu dilimde Boran'ın DTCTF'de ilk döneme başladığı yıllar ele alınmıştır. 31 Mayıs 1939'da akademisyenlik görevine aynı yıl İstatistik, Şehir Sosyolojisi ve Sosyolojiye Giriş derslerini vererek başlamıştır. Üçüncü dilim ise 'sahada' diye adlandırılmıştır. Bu bölümde de toplumsal yapı araştırmaları ve saha araştırmalarıyla, araştırmalarını somutlaştırdığı kısım incelenmiştir; Ankara ve Manisa köyle-

¹¹ Hapis cezası sırasında tuttuğu günlükler için bkz. Günseli, E. ve Atalay A., (2020). Behice Boran, Mektuplar, Günlükler, Şiirler, Bir Hikâye, Sosyal Tarih Yayınları

rinde yaptığı saha araştırmalarıyla, sosyal yapının ne olduğunu ortaya koymuştur. Boran'a göre sosyal yapı, "müesseselerin birbirleriyle az çok bütünleşerek teşkil ettiği sosyal düzen"dir (Boran, 1945b, s.8). Boran'ın bu sosyal yapı tanımında diyalektik yöntemin izlerini görmek mümkün.

AKADEMİK ÇALIŞMALARI

Doktora Tezi: Bir Mesleki Hareketlilik (Mobilité) İncelemesi, 1910-1930 Yılları Arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde Meslek Gruplarının Yaş Dağılımı Analizi

Behice Boran, Michigan Üniversitesi'nde doktora tezini yazmıştır. Boran önce tez konusunu kendi Türkçeleştirilmesiyle, "Dikine Sosyal Hareketlilik" olarak belirlemişti, bir sınıftan diğerine geçebilme, sınıflar arası akışkanlık diye de ifade edilebilir. Ancak bu çalışma için bir otomobil şirketinin verileri gerekli olmuştur ve uzun uğraşlar sonucu Ford şirketi ile çalışmaya başlanmıştır. Fakat bir süre sonra şirketin bulunduğu Michigan Eyaletindeki tüm otomobil sanayi işletmelerinin kapatılması üzerine tezin konusu değiştirilmek zorunda kalınmıştır (Mumcu, 1993, ss.26-27). Boran tezinin konusunu "ABD'de Meslek Gruplarının Yaş Dağılımı Analizi" şeklinde değiştirmiştir ve tezi 1938 yılında tamamlamıştır. Mesleki farklılaşma ve meslek grupları arasındaki hareketlilik (akışkanlık) konusu, çalışmanın yapıldığı dönemde oldukça popülerdir ancak genelde toplumun ünlü ve zengin kesimlerini kapsayan çalışmalar yapılmıştır. Buradaki ideoloji ise yoksulların her birinin isterlerse bir gün zengin olabileceği fikridir (Atılğan, 2007, s.25). Boran tam da bu yüzden tezini yazarken asıl amacını kendi cümleleri ile şöyle ifade etmiştir; "Amerika'da, «Her doğan çocuk, devlet başkanlığına adaydır» denirdi. Yani sosyal sınıflar toplumda yükselmeye tam açık. Bu doğru değildi, doğru olmadığını rakamlarla kanıtlamak, en azından sınamak istemiştin" (Mumcu, 1993, s.28). Boran, toplumların böylesi bir sistemde hiç de eşit fırsat ve avantajlara sahip olmadıklarını, bireysel çabasıyla herkesin üstün bir "başarı" sergileyebileceği bir durum olmadığını bilimsel yollarla ifade etmek istemiştir; marangozların banker, duvar ustalarının fabrikatör olmayacağını göstermek istemiştir.

Teze göre, bir nüfustaki meslek gruplarını oluşturan topluluklar, toplumsal ilişkilerde de farklılıkları beraberinde getirir. Bu gruplar arası farklılıklar, yapılan mesleğe göre gelirin farklılaşması, entelektüelitenin ve eğitim seviyesinin farklılaşması, alışkanlık, tutum ve eğitim düzeylerinin farklılaşması, saygınlık düzeylerinin farklılaşması ve üretim ve servetin bölüşümündeki farklılık gereği alt-üst bağımlılık ilişkilerindeki farklılaşma şeklinde görülebilmektedir. Yatay ve dikey olmak üzere iki tür mesleki farklılaşma vardır. Yatay mesleki farklılaşmada mesleki açıdan farklılık taşıyıcılar da toplumsal nitelikleri açısından benzer olabilen meslekler söz konusudur; marangoz, dokumacı, duvar ustası gibi. Dikey farklılaşmada ise, meslek gruplarının bir hiyerarşi oluşturması söz konusudur; bu durumda yaşam tarzı,

toplumsal statü gibi meslek dışı farklılıklar mevcuttur. Sosyologlar ise daha ziyade dikey mesleki farklılaşma ile ilgilenirler. Mesleki hiyerarşide bireylerin yukarı aşağı yönlü hareketinin hızının, mobilitésinin yüksek olması (meslekler arası geçiş yapma, meslek değiştirme) açıklık, aksi ise kapalılık olarak adlandırılmaktadır. Tezin yazıldığı zamanki durum ise açıklık ile kapalılık arasında bir noktadadır.

Boran tezinde, bahsedilen geçiş hızının derecesini 1910-1920 yılları arasında her meslek grubu için ABD'nin toplam nüfusu için ölçmüştür. 1910-1920 ve 1930 yıllarındaki kazanç sağlayarak çalışan toplam nüfus karşılaştırmalı olarak Edwards'ın² "sosyo-ekonomik statü gruplarına göre" sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada gruplar içinde çalışanlar, en azından yaklaşık olarak, sosyo-ekonomik statülerine göre yukarıdan aşağıya doğru, ancak keskin sınırlardan ziyade gelir düzeylerine, itibarlarına, gerekli zekâ ve eğitim düzeylerine göre sıralanırlar.

Edwards'ın sınıflandırmasındaki altı grubun ilk üçünün kafa işçileri, son üçünün kol işçileri olarak ayrılabilceği, kol işçilerinin gerekli beceri ve ustalık derecesine göre belirlendiği belirtilmiştir. ABD'nin belirtilen 30 yılı için nüfus sayım verilerinin ayrıntılı sınıflandırmaları kullanılmıştır, ancak tarımsal gruplar sınıflandırma dışı tutularak ayrıca değerlendirilmiş, ilk iki grup bir grupta ve son üç grup da ayrı bir grupta toplanmıştır. Çalışmada her on yılın sonundaki hareketlerin net sonuçları dikkate alınmıştır.

Ayrıca çalışmada, kentsel-sınai ekonomide ücretli çalışanlar birbirine karşıt iki grupta toplanmıştır. Literatürde çalışmanın yapıldığı dönem tam ifade eden kavramlar var olmadığından, bu iki gruba "Sınai mülk sahibi sınıf" ve "Sınai mülk sahibi olmayan sınıf" denilmiştir. Bu ayrımın temeli, üretim ve bölüşüm sisteminin kontrolünde belirgin bir karşıtlığa dayanmaktadır. Bu noktada tezde, -her ne kadar Marksizmle tanışması çok taze olsa da- Behice Boran'ın Marksist bir akademisyen olmasının yansımaları ve çıktıları daha net görmek mümkündür. Aslında bu etkiyi tez konusunun belirlenmesinden, tezin başlığından içeriğine ve sonucuna kadar her aşamada görmek de mümkündür.

Tezde ayrıca Boran, tarımın o yıllarda dahi etkisinin azalmakta olduğunu, devam eden tarımın da sanayi yönelimli olduğunu savunmaktadır. Bir başka Marksist değerlendirmeyi de üretim üzerinde hatırı sayılır bir kontrole sahip mesleklerin "mülk sahibi sınıf" ("owner class") olarak gruplandırılmasında ve hiçbir şekilde kontrol hakkına sahip olmayanların ise "mülk sahibi olmayan sınıf"ta ("non-owner class") toplanmış olmasında görmekteyiz. Bu ve benzeri gerekçelere dayanarak Boran, Edwards'ın sınıflandırmasını güncelleyerek tezinde kullanmıştır.

2 Edwards, A. M. "A Social-Economic Grouping of the Gainful Workers of the United States:" Jour. Amer. Stat. Assn., Aralık, 1933.

Mesleklere göre nüfus sayımı raporları, insanların meslek grupları arasındaki geçişleriyle ilgili doğrudan bilgi vermede de meslek gruplarının yaş dağılımlarıyla ilgili bir veri kaynağı oluşturmaları. Buna göre tezdeki hipotez, nüfusun zaman içinde en az iki noktada mesleki sınıflandırması ve her bir meslekteki yaş dağılımı verili ise, meslek yapısındaki anlamlı değişikliklerin genel bir diziliminin elde edilebileceği yönündedir.

Boran, çalışma yaş gruplarını, 1) 10-20 yaş aralığı 2) 20-50 yaş aralığı ve 3) 50 yaş ve üzeri şeklinde üçe bölmüştür. Daha sonra her meslek grubu için yapılan analizler bu yaş grupları için ayrı ayrı yorumlanmıştır.

Genel hatlarıyla özetlemek gerekirse, inceleme döneminde tarımsal grubun sanayi grubundan çok daha yaşlı olduğu sonucuna varılmıştır ve bu tarımsal grubun "kapalı" ve kararlı niteliğini göstermektedir. Sınai grup ise 20-24 yaş aralığında oldukça keskin bir biçimde en sık görülen yaş grubu ile tüm tarihler için yaş bileşimi bakımından gençtir. Grup bu 20 yıl içerisinde biraz yaşlanmıştır ancak büyüme oranı ile yaşlanma süreci ters ilişkilidir. Sınai grubun hareketlilik, yaş dağılımı gibi grafiklerinin toplam nüfus grafikleriyle olan benzerliği nüfusun genelinin bu grupta olduğunun bir göstergesidir. Artan bir hareketliliğe sahip olan grupta dışa doğru geçiş gerçekleşmiştir. İçeride doğru geçişin üst yaş sınırının 35 olması ise, tarımdan sınai alana göç şeklinde yorumlanmıştır.

Yaş bileşimi bakımından "genç" denilebilecek sınıf meslek gruplarının birinci sınıfı, serbest meslek sahipleri grubu, büro çalışanları ve benzerleri grubu, yarı vasıflı ve vasıfsız işçiler ile çiftlik emekçilerinden oluşmaktadır. Bu meslek gruplarının tümü meslekler arası geçişten çok az etkilenmiştir. Yaş bileşimi bakımından "yaşlı" denilebilecek ikinci meslek grupları sınıfı, mülk sahipleri, yöneticiler ve yetkili-sorumlu görevde bulunanlar grubundan, vasıflı işçilerden, çiftlik sahipleri ve kiracıları grubu ile çiftlik yöneticileri ve ustabaşılar grubundan oluşur. Geçişlilik eğilimleri, grupların büyüme eğilimleriyle uyumludur; ilk grup yükselişte, diğer gruplar düşüştedir.

Çalışmanın yapıldığı yıl itibarıyla, o zamana dek bu incelemede kullanılan teknik, tüm nüfusun mesleki yapısı içindeki hareket eğilimlerini kestirmeden elde etmenin tek yolu gibidir. Tezde, ileride bireylerin mesleki hareketlerinin kayıtları tutuluyor hale gelse bile, ülkenin bir bütün olarak incelenmesinde bu tür verilerin kullanılmasının üstlenilmesi muazzam bir iş olacağı vurgulanmıştır. Diğer yandan, ülkenin toplam kazanç sağlayarak çalışan nüfusundaki eğilimleri incelemenin, belirli bir örneklemenin ya da belirli toplulukların incelenmesinde bulunmayan sosyolojik bir önemi vardır. Boran'a göre, ikinci tür incelemeler, yalnızca, vardıkları sonuçlar genel olarak toplumdaki tipik genel eğilimleri yansıttıkları ölçüde sosyolojik önem taşırlar.

Bu incelemede kullanılan yöntemin, istatistiki verileri bulunan her bölge ve her sanayi için kullanılabilir olduğu belirtilmiştir. Tezin sonucuna göre, ülkenin ağırlıklı olarak tarımsal ve ağırlıklı olarak sınai bölgelerine ilişkin verilerin analizi, mesleki tabakalaşmada ve mesleki hareketlilikte olduğu gibi, iki ekonomi tipi arasında var olan farklılıkları da böylelikle açığa çıkarabilir. Yine sonuca göre, kazanç sağlayarak çalışan nüfusun belli başlı sanayi dallarına göre analizinin, mesleki yapı içinde yer alan nüfusun sergilemekte olduğu eğilimden öncelikle ekonominin hangi dalının sorumlu olduğu hakkında bir ipucu vereceği öngörülmüştür.

Elbette bugün veri kaynağı olarak hazır bir şekilde bu çalışmanın ulaştığı sonuçların pek çoğuna ulaşılabilir. Ancak çalışmanın 82 yıl evvel, 100-110 yıl öncesinin verileri için yapıldığı hatırlanmalı ve çalışma dönemine göre değerlendirilmelidir. Böylece daha anlamlı bir sonuç bizi çalışmanın önemine ve öncülüğüne götürecektir. Yine çalışma içerisinde yer alan mülk sahibi ve mülk sahibi olmayan sınıfların ayrımı günümüzde dahi çalışmanın yönteminin ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan Boran teze başladığı motivasyonunu tezin sonucunda bulamamıştır çünkü mesleki gruplar arası geçişliliğin nicel anlamda ölçümü, onu sınıflar arasındaki çelişkileri gösterecek sonuçlara götürmemiştir. Tez yine de kabul edilmiştir çünkü çok fazla emek verilmiş bir çalışmadır ve zaten bilimsel çalışmalarda doğrudan istenilen sonuçlara ulaşamıyor olmak da bir sonuçtur.

Akademik Makaleleri

Temelleri 1914'te atılan İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Türkiye'nin ilk sosyoloji kürsüsüdür, ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü de Cumhuriyet sonrası Türkiye'nin ilk sosyoloji bölümüdür. Behice Boran'ın Türkiye'ye kattığı sosyoloji anlayışı ise İstanbul'dakinden farklıdır. Boran'a göre sosyoloji tanımı Erbaş'ın (2015, s.14) aktarımı ile şöyledir:

Ona göre toplum bir kurumlar bütünüdür ve şu özellikleri taşır:

1. Bir toplumun ekonomik, politik ve sosyal bütün kurumları birbiriyle bağlantılı işleyen bir bütün oluşturmaları.

2. Karşılıklılık ve ilişkisellik, toplumda ve toplumsal değişimde tüm etkenlerin zorunlu olarak aynı ağırlıkta olduğu, 'yumağın bağlandığı bir yer'in bulunmadığı anlamına gelmez. Toplumsal değişimde görece belirleyici ve yönlendirici bazı kurumsal alanların olduğu temel bir yapının varlığının kabul edilmesi bilimsel olmamak anlamını taşımaz.

3. Toplumsal bütün, zaman içinde tümüyle değişir. 'Toplumsal değişme' kavramı sadece kurumların çeşitli münferit kesimlerini ifade etme biçiminde alınmamalıdır. Toplum yapısal değişikliklere uğrar, yani evrilir. Toplumsal değişimin temel sorunu bu yapısal değişimlerin nasıl meydana geldiğidir (Boran, 1947).

Behice Boran'ın, Siyasi İlimler Mecmuası'nda yayınlanan makalesi "Sosyolojide Yeni Araştırma Esasları" başlığı beşerî ekolojinin Durkheim okulu kapsamında karşılaştırmalı incelemesini içermektedir (Boran, 1940a).

Boran, Haziran 1940'ta, Siyasi İlimler Mecmuası'nın "Köy Davası Şehirleşmek Davasıdır" başlıklı makalesinde, "Zira insan şahsiyeti okunan değil, yaşanan hayatın vasıflarına göre teşekkül eder. Yaşanan hayat tarzı ise cemiyetin bünyesini teşkil eden maddi şartlara ve nüfusun taazzuv şekline istinat eder. Köy içtimai taazzuv şekli içtimai tekamülde geride kalmış bir şeklin ifadesidir. Köyü köy olarak bırakmak değil, şehirleştirmek lazımdır. Bu bakımdan köy davası, şehirleşmek davasıdır." Cümleleriyle kentleşmenin gerekliliği konusunda yazmıştır (Boran, 1940b). Bu bakış ayrıca Karl Marx'ın ve Friedrich Engels'in (2015;2018) yaklaşımı ile örtüşen, Marksist bir bakıştır. Serinin aynı başlıklı ikinci yazısı aynı mecmuada Temmuz 1940'ta yayınlanmıştır.

"Sosyoloji Bakımından Humanisma" adlı makalesinde Boran, Humanismayı en dar anlamıyla Yunan ve Roma klasiklerinin öğrenilmesi şeklinde tanımlamıştır. Aynı zamanda kavramı sadece edebi olarak değil, Rönesans yeniliği, bir felsefi görüş olarak da tartışmıştır. Yazı, Ağustos 1940'ta Yücel dergisinde yayınlanmıştır (Boran, 1940c).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi'nin 2. sayısında Boran, "Sosyal Evrim Meselesi" başlığını taşıyan yazısında, "Sübjektif, ahlaki kıymet hükümlerine sapmada, ilmin kabul ettiği miyarlara uygun, müşahade, mukayese edilebilir, ölçülebilir olaylara dayanarak sosyal evrimden bahsetmek mümkündür. Sosyal evrim meselesinin ilmi bir mesele olduğunu red ve inkâr etmek, mevcut bir meseleyi görmemezlikten, bilmezlikten gelmek demektir; o meselenin halli veya ortadan kaldırılması demek değildir." demiştir. Aynı makalede evrim meselesinin sosyolojide, biyolojide olduğu gibi bir kavram olmadığını, 19. yy'da sosyologlar ve sosyal antropologlarca ileri sürülen sosyal evrim anlayışının ağır ve haklı eleştirilere maruz kaldığını da söylemektedir (Boran, 1943a).

"Sosyolojide Bocalamalar I" Boran'ın sosyoloji tarihi ve yöntemi üzerine yazdıklarından oluşan yazı dizisidir. Bu yazıya *İnsan* dergisinde yer verilmiştir (Boran, 1943b). İkinci yazı derginin bir sonraki sayısında Nisan ayında yayınlanmıştır. Daha Sonra "Sosyoloji Anlayışında İkilik" adlı yazısında yöntem tartışmalarını sürdürmüştür (Boran, 1943c).

"Sosyoloji Anlayışında İkilik" adlı makalesinde Boran, sosyoloji ve doğa bilimleri arasındaki ilişkiyi, doğa bilimlerinin yönteminin sosyal araştırmalarda da kullanılıp kullanılamayacağını tartışmıştır. Makalede kabaca, doğa bilimlerindeki yöntemlerin, deneysellüğün, sosyal bilimlere de çoklukla uygulanabileceğini ancak doğa bilimlerinde olduğu kadar kesin sonuçlar elde edilemeyeceği savunulmuştur. Boran bahsi geçen makalesini şu

paragrafla bitirmiştir:

Sosyoloji müspet bir bilim olabilir mi, olamaz mı münakaşası devam ede dursun, bu suale kati cevabı bilfiil bu metodun sosyal olaylara tatbiki verecektir. Bilimde mesele her zaman ispat veya cerh yoluyla halledilemez. Çok defa, bilimin gelişmesi, araştırmalarının aldığı istikamet, bazı meselelerin yanlış vazedildiğini, hakikaten varit olmadığını gösterir ve bunlar, bir zaman hararetle münakaşa konusu iken zamanla yolun kenarına bırakılır, arkada kalırlar. İnsan âleminde hür irade olup olmadığı, determinizm âlemi ve hürriyet âlemi ikiliği de bu çeşit meselelerden biridir. Bugünkü psikoloji ve büyük mikyasta sosyoloji, insan âleminin de determinizmi olan bir âlem olduğu görüşünden hareket ediyor; araştırmalar, çalışmalar buna dayanarak ilerliyorlar. Müspet ilim yolunda ilerleyen bu çalışmaların bugünkü verimi bile, hangi görüşün kazanacağını şimdiden tâyin etmiş görünüyor (Boran, 1943c).

"İş Bölümü ve Kadının Sosyal Mevkii" makalesinde Boran 1941 ve 1942'de Manisa'nın birbirinden farklı sosyal yapılara sahip iki köy grubunda yaptığı görüşmelerden çıkardığı hipotezini ve bu hipotezin sosyal tabakalaşma teorisi ile olan ilişkisini açıklamıştır. Kadının üretime katıldığı gelişmiş ülkelerdeki kadın statüsünü tartıştığı makalede Boran, bu ülkelerde kadının sosyal statüsünün de arttığını söylemenin mümkün olmadığını savunmuştur. Aynı zamanda ekonomik bir birim olarak ailenin, erkek egemen rolü yeniden ürettiğini savunmaktadır (Boran, 1945a).

Boran akademik dergilerden başka, kendi çıkardığı ya da düzenli yazdığı diğer dergilerde de akademik yazılar yazmıştır. Zaten genel anlamda yazılarıyla ilgili akademik ve diğer şekilde kesin bir ayırım yapmak, çok da mümkün değildir. Örneğin, *Adımlar* dergisinin ilk sayısındaki "İlim ve Cemiyet" yazısı ve sonraki sayılarda yer alan "Sosyoloji Dergisi" yazıları pek tabii akademi ile doğrudan ilgilidir.

Edebiyat, tiyatro ve opera, genel anlamıyla sanat vb. çeşitli başlıklarda da ilk bölümde bahsi geçen çeşitli dergilerde yazılarının olması Boran'ı tam anlamıyla aydın tanımının bir örneği olarak görmemize yol açar. Günümüzdeki yaygın akademisyen karşılığının aksine Boran, meselelerin ideolojilerden bağımsız bir temelle açıklanamayacaklarının farkındadır. Diyalektik ise Behice Boran'ın tüm çalışmalarında kullandığı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Tam da bu yüzden Boran'ı sadece bir akademisyen, sadece bir siyasi önder ya da sadece bir yazar olarak ele almak mümkün olmamaktadır.

Boran'ın akademik çalışma konularına baktığımızda, Türkiye'nin kapitalistleşmekte olduğu ve sanayi toplumuna doğru evrildiği ve dolaylı olarak işçi sınıfının büyüdüğü, köylü nüfusun payının azalmakta olduğu bir portre çizmektedir. Bu portreyi çizerken Marksist, diyalektik materyalist bir yöntem kullanmış ve sosyalist devrim tezine çıkan yollar oluşturmuştur. Çalışma

konularına ve amacına bir arada bakıldığında ise siyasi kimliği ile akademik kimliğinin birbirini tamamlayan iki unsur olduğunu söylemek mümkündür.

Behice Boran, Amerikan Sosyoloji Derneği'nin (American Sociological Society) ilk Türk üyesidir. American Journal of Sociology'de yazdığı "Sociology in Retrospect" (Geriye Dönüp Baktığımızda Sosyoloji)³ adlı makalesi (Boran, 1947) ise çokça konuşulmuştur, Boran bu anlamda da ilklere sahiptir. Auguste Comte, Emile Durkheim, Herbert Spencer gibi meşhur sosyologların düşünceleri ile Alman ve Amerikan ana akımı sosyolojisinin yaklaşımlarını sınıfsal bir perspektifle eleştiren makale, yazıldığı dönemin önemli sosyologlarından olan Lundberg, Chopin, Bain ve Lynd gibi isimlerin de Marksist eleştirisini barındırmaktadır. Ayrıca bu makale, Boran'ın sosyolojik çalışmalarının toplu bir sonucu olarak sosyolojinin, gerçekten bir toplum bilim olabilmesi için hangi yönlerden geliştirilmesi gerektiğine dair görüşlerini içermektedir (Atılgan, 2007, s.103). Boran makalede, 19. yy ortaları itibarıyla toplumsal olguların bilimsel incelemesinde iki temel ideolojik sistem olduğunu, bunların da Sosyalist sistemler (Marksizmin ortaya çıkışından itibaren Marksist Sosyalist bir sistem) ve burjuvazinin sözde bilimsel sistemleri olarak tanımlamıştır. Sosyoloji ise bu sistemlerin sınıfsal niteliğini doğrudan ele almamış, bunu bilimsel nesnelliğin arkasına sığınarak aslında "suya sabuna dokunmama" yöntemi olarak adlandırmıştır. Oysa Marksizm'de toplum bilimi olarak prolertayanın ideolojisi açıkça üstlenilmiştir. Boran bunun Amerika'da sosyolojinin bir sınıf karakteri taşımadığı anlamına gelmediğini, aksine sosyolojinin Amerika'da başarıya ulaşmış iyimser burjuvazinin bilimi olduğunu yazmıştır. Behice Boran bu durumu Amerika'da güçlü bir Marksist sosyalist hareketin olmamasına bağlamıştır. Yine makaleye göre, Amerikan sosyolojisi yöntemle ilgili olarak malzemenin toplanması, sınıflandırılması ve sıralanması ile ilgili tekniklere yönelmişken, asıl sorunların formülasyonuna yardımcı olacak yöntem geliştirememiştir.

Boran'ın makalede savunduğu en önemli tezlerden biri, yansız ve nesnel bilim yapmayı savunan ama farkında olarak ya da olmadan aslında pozitivizmi savunmuş olan bilim insanlarının varlığıdır. Bu düşünce açıklanırken, fizikteki gözlemlerin, gözlemciler farkında olsun ya da olmasın belirli bir koordinat sistemlerine göre yapıldığının bilinmesi ve bunun fizikçilerce kabul edilmesi örneği verilmiştir. Dolayısıyla Amerikan sosyologları pek çok kez, bilinçli ya da bilinçsiz kendi koordinat sistemlerinin farkında olmamışlardır. Fizikte gözlemler yeryüzünde yapıldığından, yeryüzü koordinat sistemidir. Toplumsal gözlemler de zorunlu olarak verili bir toplumsal sistemde yapıldığından bu sisteme göre formüle edilmektedir. Aradaki fark şudur, fizikte yeryüzü görece

sabit iken, toplumsal koordinat sistemi bir kuşağın yaşadığı süre boyunca bile hızlı değişimler gösterebilmektedir. Makalenin yazıldığı dönemin sosyolojisi Boran'a göre üç sorunla karşı karşıyadır. 1. Bir toplumun tüm kurumları birbiriyle bağlantılı bir bütündür. 2. Karşılıklı ilişkilere rağmen etkenlerin ağırlıkları (gösterdikleri üstünlük) farklılık gösterebilir. 3. Toplumsal bütün zaman içinde değişir. Toplumsal değişimin sorunu, bu yapısal değişimlerin nasıl gerçekleştiğidir. Sosyolojide bu sorunlar aşılmaz ise, sosyologların tüm yaptığı bir zaman çetelesi tutmanın ötesine geçememek olacaktır ve sosyoloji gerçek bir toplum bilim haline gelemeyecektir.

Doçentlik yeterliliği için yazdığı tezde ise Boran "Bir Köy Üzerinde Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Tetkiki" başlığını kullanmıştır. Boran, yanına bir öğrencisini de alarak, 1941 yazında Manisa'ya giderek saha araştırmalarını gerçekleştirmiştir. Tez, jüri üyelerince çok beğenilmiştir (Yaraman, 2002, s.44).

Toplumu oluşturan unsurlar arasında Boran'ın, insan-doğa, insan-insan arasındaki ilişki sistemlerini tanımlaması, insanın doğa ile girdiği ilişkilerin, yani dolaylı olarak üretim ilişkilerinin toplumsal ilişkiler üzerindeki belirleyiciliği Gelgeç Bakacak (2012:66) tarafından Marx'ın alt yapı- üst yapı tanımı ile benzetilmiştir. Buna da dayanarak Gelgeç Bakacak, akademik yazılarında Marksist kavramları kullanmasa da Boran'ın makalelerini Marksist bir yöntemle yazdığını dile getirmiştir.

Türkiye ve Sosyalizm Sorunları adlı kitap çalışması Boran'ın akademik ve siyasi kimliğini başarıyla birleştirdiği bir eser olması ve Türkiye'de sosyalist devrim tezinin ilk derli toplu teorik metni olması açısından önem taşır. Kitabın bölüm başlıkları ve sıralamaları tarihsel diyalektik yöntem çerçevesince belirlenmiştir. Boran kitabında, 19. yy'dan başlayarak uluslararası işçi sınıfı hareketinin tarihsel gelişimini Marksist bir sosyolog olarak değerlendirmiştir. İleriki bölümlerde Türkiye'nin toplumsal yapısını değerlendirirken de Boran aynı Marksist Sosyolog kimliğiyle yatay (şehirleşme, bölgesel dengesizlikler ve kört sorunu) ve dikey çözümlemelerle (sınıflar ve katmanlar) gerçekleştirmiştir. Kitabın sunuş bölümünde (Yordam Kitap, 2016) Cem Eroğul, kitabın tezlerini sıralarken ilk sıraya "sosyalizmin temeli bilimdir" önermesini koymuştur. Boran'a göre bilimsel araştırmadaki en önemli nokta, toplumun tarihsel gelişim doğrultusunu yakalamak, bunun için de üretici güçler ve üretim ilişkilerinin belirlediği toplumsal yapıya ve sınıflara bakmak gerekir.

Boran'ın akademik çalışmalarının tamamı akademik dergilerde yayımlanmamış, kendisinin de öncülük ettiği kimi daha geniş içeriklere sahip dergilerde de yayımlanmıştır. Birbirinden ayrılması çok güç olduğu için, bu makalenin Boran'ın tüm akademik çalışmalarını içermiyor olması olasıdır.

3 Boran'ın bu önemli makalesinin Türkçe çevirisine TÜSTAV'ın sitesinde yer alan Bilim ve Sanat dergisinin 84. Sayısından ulaşılabilir. Çalışmada bu çeviriden de yararlanılmıştır. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/bilim-ve-sanat/bves-84.pdf

SONUÇ

Behice Boran, tüm ilk'leriyle, entelektüel birikimiyle ve sermayenin değil halkın çıkarları doğrultusunda kullanıldığı bilimiyle, tüm bunlardan ayrı tutulamayacak siyasi önderliğiyle de 20. Yüzyılın en önemli aydınlarındanır. Sosyoloji bilimine Marksist yaklaşımının yanı sıra bilimsel sosyalizmin savunuculuğundan da ödün vermemiştir. Bunu yaparken de tarihsel maddeci yöntem anlayışını benimsemiştir. Behice Boran'ın Türkiye Sosyoloji literatürüne materyalist yöntemi saha araştırmalarıyla dahil etmiş olması literatürde öne çıkan bir özelliğidir. Boran'ın ele aldığı konulardan, sosyal yapının tanımını yaparken izlediği diyalektik yöntem, kentleşme problemi, analizlerini yaparken mülk sahipleri ve mülk sahibi olmayanlar şeklinde sınıfsal ayrımlara gitmesi, sosyolojinin tarihini incelerken izlediği yöntem, olayları ele alışındaki bütünlüklü bakış açısı Marksizm ile örtüşmesini göstermek açısından örneklendirilebilir. Kadının toplumsal rolü ve aile kurumunun erkek egemen kültüre olan katkısı 1940'lı yılların Türkiye'sinde dile getirmiş olması da ayrıca eklenmesi gereken bir başka Marksist örtüşmedir.

KAYNAKLAR

- Atılğan, G. Y. (2007). Behice Boran: Siyasal ve Entelektüel Bir Biyografi (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı).
- Boran, B. (1940a). Sosyolojide Yeni Araştırma Esasları, Siyasi Bilgiler/İlimler Dergisi, 10, 109.
- Boran, B. (1940b). Köy Davası 'Şehirleşmek' Davasıdır, Siyasi Bilgiler/İlimler Dergisi, 10, 111.
- Boran, B. (1943a). Sosyal Evrim Meselesi, Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi, 1(2).
- Boran, B. (1940b). Sosyoloji Bakımından Humanisma, Yücel Dergisi 66. Sayı.
- Boran, B. (1943c). Sosyoloji Anlayışında İkilik, Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi, 1(3).
- Boran, B. (1943c). Sosyolojide Bocalamalar I, İnsan Dergisi, Mart 1943, S.21.
- Boran, B. (1945a). İş Bölümü ve Kadının Sosyal Mevkii, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 3(3), Mart-Nisan 1945.
- Boran, B. (1945b). Toplumsal Yapı Araştırmaları, Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Enstitüsü Sosyoloji Serisi, Ankara, TTK Basımevi.
- Boran, B. (1947). Sociology in retrospect. American Journal of Sociology, 52(4), 312-320.
- Boran, B. (1987). Geriye Dönüp Baktığımızda Sosyoloji, (Çev. Raşit Kaya), Bilim ve Sanat, 84. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/bilim-ve-sanat/bves-84.pdf, Erişim Tarihi: 24.01.2021
- Boran, B. (2016). Türkiye ve sosyalizm sorunları. Yordam Kitap.
- Erbaş, H., (2015). Türkiye'de bedeller ödemiş bir sosyolojik düşünce ustası: Sosyolog Behice Boran. Mülkiye Dergisi, 39(3), 5-58.
- Engels, F. (2010). Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu, (Çev. Sevim Belli). Sol Yayınları, Ankara.
- Gelgeç Bakacak, A. (2012). Türk Düşün Dünyasında Bir Mihenk Taşı: İlk Kadın Sosyolog, Marksist Düşünür Behice Boran'da Toplumsal Yapı Kavramı, Journal of Turkish Studies, 37.
- Günseli, E. ve Atalay A. (2020). Behice Boran, Mektuplar, Günlükler, Şiirler, Bir Hikâye, Sosyal Tarih Yayınları
- Marx, K. & Engels, F. (2018). Alman ideolojisi, (çev. Sevim Belli), Sol Yayınları.

Mumcu, U. (1993). Bir uzun yürüyüş, 8. Basım, Tekin Yayınevi.

Sargın, N. (2010). Behice Boran: Yazılar, Konuşmalar, Söyleşiler, Savunmalar, 1. Cilt, İstanbul: Sosyal Tarih Araştırmaları.

Sargın, N. (2010). Behice Boran: Yazılar, Konuşmalar, Söyleşiler, Savunmalar, 2. Cilt, İstanbul: Sosyal Tarih Araştırmaları.

Sargın, N. (2010). Behice Boran: Yazılar, Konuşmalar, Söyleşiler, Savunmalar, 3. Cilt, İstanbul: Sosyal Tarih Araştırmaları.

Yaraman, A. (Ed.). (2002). Biyografya: Behice Boran, 2. Basım, Bağlam Yayıncılık.